

Дәріс 5. Инновациялық менеджменттің ерекшелігі және инновациялық менеджер қызметінің саласы

Дәрістің мақсаты: инновациялық менеджмент пен инновациялық менеджердің ерекшеліктерін зерделеу

Сұрақтар:

1. Инновациялық менеджменттің мәні
2. Инновациялық менеджменттің міндеттері
3. Инновациялық менеджердің рөлі
4. Инновациялық менеджер қызметінің мамандығы
5. Инновациялық менеджерге қойылатын кәсіби талаптар

Негізгі терминдер: инновациялар, менеджмент, менеджер, басқару, кадрлар, басшылық

Экономиканың инновациялық моделін қалыптастыру инновациялық қызметті басқару жүйесін дамытуды, оның тиімділігін арттыруды талап етеді. Өзінің рөлі мен міндеттерін түсінетін инновациялық орта үшін білікті дайындалған басқару кадрлары осы модельді табысты іске асырудың қажетті шарттарының бірі болып табылады. Мақалада инновациялық менеджерлер қызметінің ерекшелігі қарастырылады, сондай-ақ авторлар инновациялық компаниялардың сұраныстарын ескере отырып әзірленген инновациялық менеджерлер типологиясын ұсынды.

Қазіргі уақытта инновациялық бизнеске ерекше көңіл бөлінуде. Ел басшылығы экономиканың инновациялық, жоғары технологиялық құрамдас бөлігін дамыту қажеттігін айтады, жоғары технологиялық жобаларға жәрдемдесу бағдарламалары қарқынды әзірленуде. Инновациялық бизнестің табысты дамуы үшін білікті техникалық мамандардан басқа басқарушылар да қажет.

Инновациялық менеджер - бұл жаңа идеяны іске асыра алатын, іс жүзінде жүзеге асыруға бастамашылық ететін және оны өміршең рентабельді өнімге айналдыратын адам. Көптеген инновациялық жобалардың табысы мұндай адамдардың кәсібилігі мен шеберлігіне байланысты.

Ұйым қызметінің түріне байланысты мұндай маманның міндеттері жаңа технологиялар (серпінді инновациялар) негізінде өнімдерді әзірлеуден бастап бірегей қасиеттері бар тұтыну тауарларын құруға дейін (өнімді жаңғырту) әртүрлі болуы мүмкін.

Әр түрлі кәсіпорындарда инновациялық даму процесі әртүрлі түрде жүзеге асырылады, бірақ жалпы қағидаттарды атап өтуге болады. Ірі кәсіпорындардың инновациялық қызметінің басты буыны түбегейлі стратегиялық шешімдерді іздеумен, сондай-ақ бұйымдарды, бағдарламаларды, технологияларды және т.б. әзірлеумен айналысатын зерттеу бөлімшелері болып табылады, Осы бөлімшелердің басшылары тапсырылған тапсырмаға жауап беруі, жөнделген алгоритм бойынша жұмыс істей білуі және нақты нұсқаулықтар мен ережелер бойынша ұжымды басқара білуі тиіс

Бәсекелестіктің өсуі, өнімнің өмірлік циклінің қысқаруы ұйымдарды жаңашылдықты кездейсоқ пайымдаулардан күнделікті тәжірибеге айналдыруға мәжбүрлейді. Техника мен технологиялардың күрделілігінің өсуімен бірге жаңасын жасаудың қиындықтары бригадалық жұмыс әдісін алдын ала анықтады. Жалғыз әрекет ететін адам, тіпті функционалдық бөлімшенің қызметкері бола тұра, бір мезгілде нарықтық конъюнктураны әзірлеуші және зерттеуші бола алмайды, оны қалай, қашан және кімге шығаруды сәтті өнім деп санау керек деп шеше алмайды. Осы міндеттерді шешу үшін кәсіпорындарда уақытша шығармашылық ұжымдар немесе тәуекелді бөлімшелер құрылуы мүмкін. Сабактас салаларда білімі мен дағдысы бар жаңашыл ұжым ғана табысқа сене алады. Мұндай ұжымды (жоба тобын) перспективалық әзірлемелердің бастамашы маманы басқарады. Ол өз қалауы бойынша әзірлеушілер мен зерттеушілер ұжымын таңдайды және зерттеу бағытын таңдауда, жұмысты ұйымдастыруда және ресурстарды жұмсауда толық

дербестікке ие болады. Мұндай тәсіл жетекші, талантты қызметкерлердің кетуін болдырмауға және басқа фирмалардың мамандарын жұмысқа тартуға мүмкіндік береді.

Қазақстандық және шетелдік кәсіпорындардың тәжірибесі ғылыми-техникалық әзірлемелерді инновациялық өнімге сәтті айналдыруды кәсіби даярланған менеджерлер ғана қамтамасыз етуге қабілетті екенін көрсетеді. Инновациялық қызметтің ерекшелігі басшының стиліне қойылатын талаптардың өзгермелілігінен тұрады. Фирманың өсуіне қарай басшыға қойылатын талаптар өзгереді, сондықтан жаңа талаптарға сәйкес болу үшін басшылық стилі де өзгеруі тиіс. Бұл инновациялық қызметпен байланысты ұйымдастырушылық өзгерістерді жүргізу үшін, бірінші кезекте өзгерістерге және оқытуға басшылар дайын болуы тиіс дегенді білдіреді. Олардың өзгерістерге дайындығының жеке мысалы қызметкерлер тарапынан өзгерістерге қарсылықты азайтуға мүмкіндік береді.

Инновациялық менеджерлердің ерекше сипаттамасы өзгерістерге бейімделу болып табылады, ол өзгерістерді генерациялау ғана емес, қабылдау қабілеті деп түсініледі; қоршаған шындықты өзгертуді ғана қаламай, өзін-өзі өзгерту. Инновациялық менеджер тұлғасының "бейімделген" ерекшелігі оның менеджерден, кәсіпкерден негізгі айырмашылығы болып табылады.

Инновациялық менеджердің жеке қасиеттері кәсіпкердің қажетті қасиеттерімен қиылысады. Төменде, біздің ойымызша, инновациялық менеджердің кәсіпкерден алатын неғұрлым маңызды қасиеттері көрсетілген:

- Жетістіктерге деген ықылас (бәсекелестік күресте жеңіске жетуге тілек білдіру).
- Үстемдікке деген ықылас. Кез келген жағдайда үстем болғысы келеді, өз бақылауында барлығын ұстап, басқаларды бағыттағысы келеді.
- Өзіне және өз мүмкіндіктеріне сенімділік.
- Екіұштылыққа төзімділік.
- Тәуекелділік (тәуекел дәрежесін талдауда көрінетін талдамалық қабілеттер және "ақылға қонымды тәуекелді" қабылдау).
- Тапқырлық (әдеттен тыс әрекет ету қабілеті).
- Табандылық (бірізділік) және өз уақытынан озу ниеті, бұл өз жұмыс күнінің әрбір сағатына мүмкіндігінше қаншама істі кірістіру әрекеттерінен көрінеді.
- Жігерлілік (қарқындылығы жоғары дәрежедегі жұмысқа қабілеттілік).
- Команданы басқару қабілеті - басшылық ете білу, адамдармен ортақ тіл табысу және ұжымдағы рөлдерді бөлу.

Инновациялық қызмет жаңа технологиялар мен өнімдер саласындағы жұмысты білдіретіндіктен, зияткерлік меншік құқықтарын басқару, сондай-ақ аталған құқықтарды қорғау, осы саладағы ресейлік және шетелдік заңнаманың ерекшеліктерін білу мәселелерін түсіну қажет. Ізденушілер үшін ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру және жүргізу тәжірибесі, түрлі процестерді модельдей білу және оларды басқару, ағылшын тілін, қаржылық жоспарлау мен бухгалтерлік есеп негіздерін меңгеру үлкен артықшылық болып табылады. Жоғары оқу орындары мен біліктілікті арттырумен айналысатын ұйымдардың оқу жоспарларында болашақ немесе қазіргі басшылардың дәл осы құзыретіне баса назар аударылуы тиіс.

Инновациялық менеджерлердің тапсырыс берушілері мынадай институттар бола алады:

- венчурлік қорлар, бизнес-періштелер қауымдастықтары;
- бизнес-инкубаторлар, технопарктер;
- даму бөлімдері, сондай-ақ зерттеу бөлімдері, ҒЗТКЖ бөлімдері бар ірі корпорациялар;
- әртүрлі салаларда инновацияларды енгізуге мүдделі кәсіпорындар (жаңа өнім жасау, жаңа технологиялар, жаңа қызметтер, сатудың жаңа жүйелері, басқарудың жаңа тәсілдері және т.б.), оның ішінде шағын инновациялық кәсіпорындар;
- инновациялық бағдарланған өңірлердің бейінді өңірлік министрліктерінде инновацияларды дамыту бөлімдері;

- инновациялық қызметті сүйемелдейтін консалтингтік агенттіктер;
- өз әзірлемелерін коммерцияландыратын ҒЗИ;
- инновациялық менеджерлерді даярлауды жүзеге асыратын кәсіптік білім беру мекемелері.

Бөлінген тапсырыс берушілерді, инновациялық менеджерлердің жеке сипаттамаларын және топтарын ескере отырып, инновациялық менеджерлердің бірнеше түрін бөлуге болады.

Талқылауға арналған мәселелер:

1. Инновациялық менеджменттің мәні
2. Инновациялық менеджменттің міндеттері
3. Инновациялық менеджердің рөлі
4. Инновациялық менеджер қызметінің мамандығы
5. Инновациялық менеджерге қойылатын кәсіби талаптар

Әдебиеттер тізімі

1. Инновационный Казахстан. монография / Г. М. Мутанов, Р. К. Сагиева, А. С. Жупарова и др. ; КазНУ им. аль-Фараби. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2015. – 149с.
2. Бурлаков Л. Н. Государственное и местное управление : учеб. пособие / Л. Н. Бурлаков, М. К. Жамкеева, М. У. Уажанов. - Алматы : ТехноЭрудит, 2019. – 336с.
3. Мухтарова К.С. Инновационные механизмы модернизации системы государственного местного управления и самоуправления в Республике Казахстан. монография / [ред. Г. С. Бекбердиева] ; КазНУ им. аль-Фараби. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2017. – 74с.
4. Майдырова А. Б. Развитие "Электронного правительства" как фактор вовлечения экономики Республики Казахстан в глобальное информационное общество : монография / А. Б. Майдырова ; М-во образования и науки РК. - Алматы : ТехноЭрудит, 2019. – 178с.
5. Инновации в государственном и муниципальном управлении : учебное пособие / И.В. Новикова, С.В. Недвижай, И.П. Савченко и др. ; Северо-Кавказский федеральный университет. – Ставрополь : Северо-Кавказский Федеральный университет (СКФУ), 2016. – 284 с.

Интернет-ресурсы:

1. <https://www.nitec.kz/index.php/post/portal-elektronnogo-pravitelstva>
2. <https://www.gov.kz/memleket/entities/mdai?lang=ru>
3. <https://digitalkz.kz/wp-content/uploads/2020/03/%D0%A6%D0%9A-%D1%80%D1%83%D1%81.pdf>